

Стаття надійшла до редакції 22.10.2025 р.

Перевірено на плагіат 23.10.2025 р.

унікальність – 97 %

<https://doi.org/10.17721/StudLing2025.27.120-134>

УДК 81'373.21:81'255.4

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНКОМОВНИХ ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Ірина Адамівна Попко, irynaadamivna@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-0686-6281

старший викладач,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Стаття присвячена дослідженню особливостей франкомовних військових термінів та їх адекватному перекладу на українську мову. У статті розглядаються основні способи формування військової термінології та методи її перекладу. Повноцінний і адекватний переклад французьких військових документів українською мовою сприятиме кращому розумінню сутності й змісту національної політики французької республіки. Військова лексика безпосередньо пов'язана з вирішенням завдань військово-політичної сфери, а також із науковими дослідженнями проблематики французької військової термінології, яка становить важливий сегмент світової військової лексики, оскільки Франція упродовж століть була центром військового мистецтва, політичного впливу й дипломатії. «Зазначають, що для розвитку військового вокабуляра чимале значення мала саме французька мова, яка фактично була найбільшим донором поповнення інтернаціональної фахової лексики, оскільки на її теренах засвоєний досить великий обсяг латинізмів» (Д'яков, Кияк, Куделько 2000, с. 116). Військові терміни французької мови не лише функціонують у спеціалізованому дискурсі, але й активно входять до політичного, публіцистичного та повсякденного мовлення, що зумовлює актуальність дослідження. Для України вивчення й переклад таких термінів має особливе значення, адже сучасні міжнародні відносини й військова співпраця потребують точності й стандартизації термінології. У 2022 році проблема адекватного перекладу військової термінології набула особливого значення через активне обговорення у міжнародних інформаційних виданнях широкомасштабного вторгнення російських військ на територію суверенної України.

Ключові слова: військова термінологія, адекватний переклад, морфологія, метафора, аббревіація, транслітерація, транскрибування.

STRUCTURAL FEATURES OF FRENCH MILITARY TERMS AND THEIR TRANSLATION INTO UKRAINIAN

Iryna A. Popko, irynaadamivna@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-0686-6281

Senior Lecturer,
Lviv State University of Life Safety

The article focuses on the study of the structural and semantic features of French military terminology and its adequate translation into Ukrainian. It examines the primary methods of forming military terminology and the strategies employed for its translation. A complete and accurate translation of French military documents into Ukrainian enhances the understanding of the essence and content of the national policy of the French Republic.

Military vocabulary is directly related to the implementation of military and political objectives as well as to scholarly research on French military terminology, which represents an important segment of global military lexicon. France has for centuries been a center of military art, political influence, and diplomacy. As noted by scholars, “the development of military vocabulary was greatly influenced by the French language, which became one of the major donors enriching international specialized lexis, as it had assimilated a considerable number of Latinisms” (Diakov, Kyiak, Kudelko 2000, p. 116). French military terms not only function within specialized military discourse but also actively penetrate political, journalistic, and everyday language, which underscores the relevance of the present study. For Ukraine, the study and translation of such terminology is of particular importance, as modern international relations and military cooperation require precision and standardization in terminology.

In 2022, the issue of adequate translation of military terminology gained special significance due to the active discussion in international media of the large-scale invasion of sovereign Ukraine by Russian troops.

Key words: *military terminology, adequate translation, morphology, metaphor, abbreviation, transliteration, transcription.*

Вступ. Армія завжди привертала увагу істориків, тоді як політологи і соціологи почали цікавитися військовим світом лише у 60-х роках ХХ століття. У галузі лінгвістики цю тематику розробляли насамперед арготологи і лексикологи, переважно після Другої світової війни. На сучасному етапі світового історичного розвитку дослідження військової мови набуло особливої актуальності через зростання кількості збройних конфліктів, формування військових союзів, необхідність контролю за гонкою озброєнь, і посилення міжнародного співробітництва у сфері безпеки. У

цьому контексті особливої ваги набуває переклад військових текстів, адже саме через мовну точність забезпечується ефективна комунікація між державами та військовими структурами. Під час аналізу сучасних військових текстів можна виявити низку проблем, з якими стикаються перекладачі під час перекладу з французької мови на українську.

По-перше, переклад текстів військової тематики не є звичайною практикою і потребує залучення фахівців-військових. По-друге, основна складність для перекладачів полягає насамперед у браку якісних спеціалізованих видань, зокрема у відсутності достатньої кількості французько-українських і українсько-французьких словників військової термінології.

Основні перекладознавчі проблеми виникають під час добору українських відповідників для окремих французьких військових понять: назв військових структур і видів озброєння, звань і посад військовослужбовців, а також термінів, що належать до військового жаргону – особливо тоді, коли вони виражені у формі скорочень або акронімів. Щоб висвітлити не лише зазначені труднощі, але й випадки некоректного перекладу, запропоновані у поодиноких публікаціях, ми звернемося до різних спеціалізованих текстів, що стосуються трьох родів військ Збройних сил Франції – сухопутних військ, військово-морських сил та військово-повітряних сил. Мета нашого дослідження полягає не тільки у розгляді цих прикладів, а й у пошуку можливих способів розв'язання перекладацьких проблем, а також у стимулюванні перекладачів і науковців приділяти більше уваги цій складній, але важливій тематиці, що, на нашу думку є актуальною в контексті євроінтеграційного шляху України.

Практична діяльність військового перекладача-референта, що вимагає спеціальної підготовки, навичок і умінь, виключно різноманітна. «Крім письмового та усного перекладу загальновійськових, воєнно-політичних, військово-технічних та військово-спеціальних текстів, що належить до основних видів перекладацького супроводження, на військового перекладача можуть перекладатися обов'язки виконання спеціальних видів перекладацького супроводження – переклад радіообміну, бортовий переклад, допит військовополонених, опитування місцевих жителів, супроводження парламентарів» (Балабін, 2020). Переклад військової тематики, незалежно від мовної пари, зазвичай залишається сферою діяльності обмеженого кола фахівців. Це підтверджує навіть поверхневий огляд напрямів перекладу, які пропонують більшість перекладацьких агенцій: тематика оборони трапляється там лише зрідка, часто об'єднана з іншими сферами, такими як безпека чи авіація.

У військовому перекладі дуже велике значення має точність перекладу, оскільки перекладений матеріал може служити основою для прийняття важливих рішень, проведення військових операцій та інших дій. Як вже було зазначено, бракує результатів наукових досліджень, а відтак і належних зусиль, спрямованих на їх отримання, особливо коли йдеться про пояснення україномовній аудиторії основних характеристик французької військової мови та її особливостей – риторики, термінології, фразеології, граматики, семантики й стилістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання військової термінології досліджували українські та зарубіжні науковці. Проблему визначення поняття військової лексики розглядали В. В. Балабін, П. П. Мельник, М. М. Юрковська, В. М. Шевчук. Особливості перекладу військової термінології стали основою наукових досліджень О. С. Зінченка, Є. В. Долинського, Ю. П. Бойко, М. А. Сокаль, О. П. Оскірка, Н. Т. Акульшина, Л. Г. Удовіченко проаналізувала мовознавчі студії української військової лексики в плані діячності, в її історичному розвитку. Т. Д. Михайленко досліджувала формування і функціонування військової терміносистеми в національних мовах. Л. В. Туровська вивчала українську військову лексику в аспекті її історичного розвитку. З проголошенням незалежності України галузь української військової термінології отримала новий поштовх до розвитку, адже у радянській імперії російська мова домінувала у визначенні військових понять та зрештою у всій військовій галузі.

У західній науковій галузі дослідження військової термінології варто виділити наукову роботу Марі-Анн Паво «Le langage des militaires. Éléments pour une ethnolinguistique de l'armée de terre française» 1996 р, «Мова військових. Елементи етнолінгвістики французьких сухопутних військ» – тема її докторської дисертації. Ця робота пропонує етнолінгвістичний погляд на мову військових, аналізуючи взаємозв'язки між мовою, культурою та суспільством в армії, досліджуючи структуру військових термінів. Вона виокремлює лінгвістичні особливості мови французької армії сухопутних військ, зокрема процеси формування термінології як частини етнолінгвістичного аналізу. Марі-Анн Паво розглядає термінологію в контексті соціолінгвістики, порівнюючи її з нормативною французькою мовою, і акцентує увагу на специфічних лексичних та синтаксичних механізмах, що виникають у професійному військовому дискурсі. Автор досліджує мову військових не лише як солдатське арго, а як всю систему мовних практик у військовому середовищі, демонструючи, що

військове середовище має власну культуру, норми, ритуали та мовні коди, які можна вивчати за допомогою етнолінгвістичного підходу. Основна ідея дослідження – як військові називають навколишній світ, цивільних і самих себе та які лінгвістичні структури, спеціальні терміни при цьому задіяні (Paveau 1996, p. 53–55).

Професор інформаційних та комунікаційних наук Університету Париж-Схід Кретеї-Валь-де-Марн (UPES), Клер Ожи у своїй науковій праці «*De l'esprit de corps au corps du texte : cohésion militaire et dissolution journalistique*» («Від духу тіла до духу тексту») (підкреслює, що переклад військових термінів має бути чітким і недвозначним, завжди необхідно дотримуватися у перекладі ясності, поступовості і єдності думки. Професор Університету Париж-Сорбона Jean-Marc Chadelat у статті «*Le vocabulaire militaire français en anglais : étude de la fonction expressive des emprunts français en langue anglaise*» («Французька військова лексика в англійській мові: дослідження експресивної функції французьких запозичень в англійській мові») прослідковує запозичення французьких військових термінів англійською мовою і одночасно перехід певних військових термінів з англійської до французької лексики та їх структуру.

Актуальність дослідження обумовлена такими причинами:

1. Зростанням потреби у фахових перекладах військової тематики.
2. Браком спеціалізованих ресурсів. В українському перекладознавстві досі існує нестача сучасних французько-українських словників військового спрямування, лексикографічних праць та досліджень.
3. Необхідністю систематизації термінології, що сприятиме уніфікації термінів у військових документах і підвищить якість перекладу.
4. У процесі інтеграції України до Європейського Союзу та поглибленням співпраці з НАТО, переклад військової лексики має стратегічне значення, як для міжвідомчої комунікації, так і для освіти, підготовки перекладачів і військових фахівців.
5. Наукове та освітнє значення. Дослідження сприяє розвитку перекладознавства, термінознавства та військової лінгвістики в Україні, а також може бути використане у навчальних курсах з практики перекладу спеціалізованих текстів. Отже, актуальність статті полягає в необхідності дослідження та систематизації французької військової термінології в українському перекладі, вдосконаленні перекладацьких підходів і забезпеченні точності міжмовної комунікації у сфері оборони та безпеки.

Об'єктом дослідження є військова термінологія французької мови та відповідники в українській мові.

Метою роботи є виявлення структурних і когнітивних особливостей франкомовних військових термінів та визначення специфіки їх перекладу українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Французька військова термінологія має складну внутрішню структуру, що поєднує історично сформовані лексеми (*légion étrangère* – «іноземний легіон», *état-major* – «штаб», *maréchal* – «маршал», *bataillon* – «батальйон»), сучасні композити (*porte-avions* – «авіаносець», *char de combat* – «бойовий танк» (буквально – «бойовий віз, « бойова колісниця»), *char d'assaut* – «штурмовий танк», *force de transition* – «сили перехідного періоду під час стабілізації держави, після конфлікту», *propulseur de plongée* – «гідрореактивний пристрій для занурення», *balayage en ligne* – «лінійне сканування у радіолокації», *crosse d'arrêt* – «гальмівний гак»), численні аббревіатури (*OPEX* – *Opérations extérieures* – «військова операція за межами метрополії», *SNLE* – *Sous-marin nucléaire lanceur d'engins* – «атомний підводний човен-ракетноносець», *DGSE* – *Direction générale de la sécurité extérieure* – «Головне управління зовнішньої безпеки», *BOA* – *Base opérationnelle avancée* – «передова оперативна база (поблизу зони військових дій)», *NEDEX* – *neutralisation, enlèvement et destruction d'engins explosifs* – «знешкодження, вилучення, знищення вибухонебезпечних предметів», *ZAD* – *Zone aéroportuaire de débarquement* – «зона аеродесантної висадки в районі аеропорту») та метафоричні найменування (*frappe chirurgicale* – «хірургічний удар», *bouclier nucléaire* – «ядерний щит»). Така багаторівнева система потребує комплексного аналізу – морфологічного, когнітивного та перекладознавчого – оскільки стандартні перекладацькі стратегії не завжди адекватно відтворюють семантичні та культурні відтінки французьких термінів в українській мові. Проблема перекладу французьких військових термінів набуває особливої ваги в контексті уніфікації української військової терміносистеми, що нині активно розвивається під впливом міжнародних партнерів. Для лінгвістів і перекладачів важливо не лише передати точне значення іншомовного терміна, а й забезпечити відповідність національним традиціям українського військового дискурсу, його нормам і усталеним моделям словотвору. Цікавим є когнітивний аспект військової термінології: французькі військові терміни часто побудовані на метафоричних моделях, що потребують особливого підходу при перекладі. Наприклад війна подається в порівнянні з медициною французький відповідник

метафори: *frappe chirurgicale* – «хірургічний удар», тобто «високоточний удар» українською. В даному прикладі війна осмислюється, як «операція», у якій застосовують точні, вибіркові «удари» для усунення «причин хвороби» (ворожих цілей). Наприклад: *Une frappe chirurgicale a été menée contre les positions ennemies* («Було завдано хірургічного (точного) удару по ворожих позиціях»). Особливість такого перекладу – дослівне калькування, зі збереженням образу точності, хоча втрачається етична нейтралізація, властива французькому оригіналу (де термін зменшує відчуття жорстокості). В іншому випадку: *pluie de feu* – «вогняний дощ» – війна подається, як природня стихія, військові дії порівнюються з природним явищем – зливою, бурею, виверженням. Це створює відчуття неконтрольованої сили. Наприклад: *Les bombardements ont provoqué une pluie de feu sur la ville* («Бомбардування спричинило вогняний дощ над містом»). В цьому випадку переклад передається буквально, зберігаючи образність. У наступному прикладі: *guerre éclair* – «блискавична війна» концепт швидкості та раптовості бойових дій виражається через метафору блискавки (*éclair*). У прикладі: *La stratégie de la guerre éclair visait à surprendre l'ennemi* («Стратегія блискавичної війни мала на меті застати ворога зненацька») застосовується дослівне калькування, у цьому випадку є еквівалент в українській мові «блискавична війна». Наступний вираз: *bouclier nucléaire* – «ядерний щит» нам подає війну не як засіб атаки, а як захист, «щит», що забезпечує безпеку. У прикладі: *Le bouclier nucléaire garantit la dissuasion stratégique de la France* «Ядерний щит гарантує стратегічне стримування Франції» переклад подається як повне калькування і передає образ захисту, універсальний для обох мов. У наступних прикладах війна розглядається як жива істота, військові операції мають назви тварин: *Opération Serval* (2013, Малі), *Opération Daguet* (1991, Перська затока) (Операція «Сервал», Операція «Олень»)), що символізують спритність, витривалість, силу, гнучкість; *Opération Barkhane* (2014–2022, Сахель) – «Операція Бархан» (бархан символізує постійну присутність та опір у пустелі); *Opération Sangaris* (2013–2016, ЦАР) «Операція Сангаріс» (назва походить від тропічного метелика, символізуючи легкість і швидкість). Наприклад: *L'Opération Serval visait à neutraliser les groupes armés au Mali* (Операція «Сервал» мала на меті нейтралізувати озброєні групи в Малі.), назви військових операцій залишаються без перекладу і подаються у лапках, а символічне значення можна навести у поясненнях в коментарі. При перекладі постає дилема: залишати назву без змін чи намагатися відтворити образ. Зазвичай у військовій практиці зберігається оригінальна форма (*Opération Barkhane* – Операція «Бархан»), проте для

філологічного аналізу доцільним є переклад із коментарем. У деяких випадках поняття війни передається через означення небезпечної, з обмеженим доступом території, простору: «*zone rouge*» – «червона зона». Тобто червоний колір – як сигнал загрози, небезпеки. У наступному прикладі: *L'accès à la zone rouge est strictement interdit* («Доступ до червоної зони суворо заборонено») при перекладі застосовано метод калькування, метафора кольору зберігає однакову конотацію в обох мовах. Український перекладач повинен знайти баланс між буквального перекладом і збереженням образно-символічного змісту, який несе термін.

Французькі метафоричні моделі: *La guerre comme la médecine* – «війна, як медицина», *La guerre comme la nature* – «війна, як природне явище», *La guerre comme la lumière* – «війна, як світло», *La guerre comme la protection* – «війна, як захист» та *La guerre comme un être vivant* – «війна, як жива істота» – демонструють антропоморфізацію та гуманізацію війни, що характерно для європейського військового дискурсу. Українська мова здатна адекватно передати більшість таких образів через калькування, однак у деяких випадках (особливо з культурно маркованими назвами) потрібен коментар або часткове пояснення, тобто необхідно застосовувати описовий, або роз'яснювальний метод перекладу. Метафоричні конструкції відтворюються в українській досить адекватно, оскільки обидві мови мають подібні образи для порівняння. Проблемою є лише культурні конотації. Наприклад: власна назва «*sangaris*» (*тропічний вид метеликів*) – зрозуміла французам, але незрозуміла українцям.

Французька військова мова вплинула на розмовний дискурс, створивши низку стійких виразів: *tenir la ligne* – «тримати лінію оборони»; *perdre une bataille, mais pas la guerre* – «програти битву, але не війну»; *c'est la guerre* – «це війна» (як виправдання важких обставин, втрат). Ці вирази виходять за межі військової сфери й активно вживаються в політичному та побутовому дискурсі. Наведені приклади стійких виразів повністю увійшли до лексики української мови і при перекладі не створюють додаткових проблем.

Переклад і лексикографічне опрацювання французько-української військової лексики передбачають низку викликів, пов'язаних зі специфікою кожної з мов, зокрема використанням кириличного алфавіту в українській мові та мовною спадщиною французької. Лексикографічне опрацювання цієї лексики має включати укладання корпусу основних військових термінів, аналіз їхньої семантичної та термінологічної еквівалентності, вивчення різних мовних рівнів, а також створення автоматизованих інструментів обробки даних або

спеціалізованих баз термінів, що полегшуватимуть процес перекладу та розуміння військової термінології.

На шляху до правильного та адекватного перекладу тексту з військовим змістом перед перекладачем постають досить складні виклики та перешкоди, а саме:

- українська мова використовує кириличний алфавіт, що потребує коректного відтворення при транслітерації на латинську графіку, якою користується французька мова, і навпаки. Цей аспект має особливе значення для військових документів, де точність написання власних назв, назв звань, кодових операцій чи абревіатур є критично важливою;
- українська належить до групи слов'янських мов зі своєю унікальною граматичною структурою, словотвірними моделями та історичними коренями, що істотно відрізняє її від французької, яка є однією з романських мов. Ці відмінності впливають на відтворення технічних і спеціалізованих термінів, оскільки деякі французькі словосполучення або абревіації не мають прямих українських відповідників і вимагають адаптації або описового перекладу;
- військова лексика є високоспеціалізованою та технічною, тому точний переклад потребує глибокого знання обох терміносистем – французької та української. Необхідно враховувати контекст вживання, функціональне навантаження терміна, рівень офіційності та усталеність у нормативних документах.

Для полегшення опрацювання військової лексики у будь-якій перекладній групі можна застосувати кілька підходів:

1. Збір термінів та їх аналіз. Визначення, добір і фіксація відповідної військової лексики обох мов та подальший аналіз семантичних відмінностей і структурних подібностей між термінами.
2. Створення спеціалізованих словників. Розроблення французько-українських військових словників і глосаріїв, що міститимуть визначення, приклади вживання, синонімічні ряди та варіанти перекладу. Такі словники можуть формуватися із застосуванням інструментів автоматизованої обробки даних.
3. Вивчення використання терміна та контексту. Дослідження функціонування військових термінів у різних типах текстів (офіційних документах, військових настановах, резолюціях, публіцистиці, наукових працях) для забезпечення більшої точності перекладу та глибшого дослідження та кращого розуміння.

4. Розвиток лінгвістичних ресурсів. Створення термінологічних баз даних, електронних корпусів та текстових банків, які допоможуть перекладачам, лінгвістам і укладачам словників у стандартизації військової термінології.
5. Інтеграція мовознавчих і технологічних досліджень. Використання методів обробки першоджерел для автоматизації процесів, вилучення термінів, формування електронних словників і тезаурусів.

Формування французького військового словника характеризується сильним латинським впливом у назвах військових звань та широким використанням запозичень з іноземних мов у технічній термінології. Лексикографічна обробка цього словника, зокрема в двомовних словниках, повинна вирішити завдання систематизації, ідентифікації та категоризації цієї спеціалізованої лексики, розрізняючи загальний словник і технічні терміни, специфічні для кожного виду зброї.

Як уже йшлося, багато французьких військових термінів та військових звань походять із латинської мови. Наприклад: *capitaine*(фр.) – *capitaneus*(лат.), *major*(фр.) – *major*(лат.), *armée*(фр.) – *arma*(лат.), *vigilence*(фр.) – *vigilia*(лат.), *légion*(фр.) – *legio*(лат.), *tribun militaire*(фр.) – *tribunus*(лат.), *colonie*(фр.) – *colonia*(лат), *missile*(фр.) – *missilis*(лат.).

Французька військова термінологія зазнала впливу інших мов (зокрема англійської, німецької та італійської), що відображає військово-історичні контакти, міжнародну співпрацю, зміни та історичні конфлікти. Наприклад: *radar*(анг.), *commando*(итал.), *blitzkrieg*(нім.), *no-fly zone*(анг), *war crimes*(анг), *false flag operation*(анг). Спадок епохи Наполеона теж відображений у військовій лексиці: багато термінів, військових звань та виразів походять саме з цього історичного періоду: *état-major* – «штаб», *maréchal* – «маршал», *bataillon* – «батальйон». Запозичення іномовних лексичних одиниць у військовій сфері зумовлене як позамовними чинниками – розвитком військової справи, війнами та збройними конфліктами, – так і внутрішньомовними потребами позначення нових видів озброєння й засобів захисту.

Військова лексика у французькій мові характеризується динамічним розвитком, зумовленим технологічними інноваціями, міжнародною співпрацею та потребою в точності та стислості. Утворення термінів відбувається переважно через продуктивні словотворчі моделі, такі як аббревіація, композиція, деривація та запозичення. Ці процеси забезпечують адаптацію до оперативних потреб, де терміни мають бути лаконічними для комунікації в умовах воєнних дій.

Французька військова мова надзвичайно багата на абрєвіатури. Це зумовлено потребою в стислості та стандартизації у військових документах. Основними моделями утворення термінів є:

1) абрєвіація та акроніми: *ALAT* (*Aviation Légère de l'Armée de Terre*) – легка авіація сухопутних військ. *CCTR* (*Compagnie de Combat Terrestre de Réserve*) – резервна рота сухопутного бою. *PVAT* (*Président des Engagés Volontaires de l'Armée de Terre*) – голова добровольців сухопутних військ. *OTAN* (*Organisation du Traité de l'Atlantique Nord*) – НАТО. Ця модель є продуктивною для неологізмів, де абрєвіація стає самостійним терміном, часто з фонетичною адаптацією для легкості вимови, цим самим ускладнюючи завдання перекладача. У деяких випадках перекладач змушений створювати новий акронім, або абрєвіатуру у мові перекладу, який відтворює правильне значення вихідної лексичної одиниці, але адаптує його до культурного та лінгвістичного контексту мови перекладу: *Armée de Terre* – СВУ–сухопутні війська України, *Armée de Mer* – ВМС – військово-морські сили, *Armée de l'Air* – ВПС військово-повітряні сили, *Etat-Major* *EM* – буквальний переклад «головний стан» не відповідає сучасному значенню, тому в українській мові закріпилася калька «генеральний штаб» – ГШ, *Union Européen* – UE – ЄС – Європейський Союз, *OPEX* – *opération extérieure* – військова операція за межами метрополії, *VAB* – *véhicule de l'avant blindé* – броньований транспортний засіб, *CPA* – *commandos parachutistes de l'air* – «повітряно-десантні командос, *DGSE* – *Direction générale de la sécurité extérieure* – «Головне управління зовнішньої безпеки». Переклад абрєвіацій вимагає або транслітерації (*OTAN* → *НАТО*), або повного розгортання (*SNLE* → *атомний підводний човен-ракетоносець*). В обох випадках виникає проблема відмінності в довжині слова: французький акронім стислий, тоді як український переклад часто розлогий. Практика застосування абрєвіатури і акронімів сприяє швидкості та конфіденційності, але часто створює жаргон, який часто стає незрозумілим для перекладача;

2) композиція (словоскладання): коли терміни утворюються шляхом поєднання двох або більше елементів, що описують функцію чи структуру. У більшості випадків це іменникові та прикметниково-іменникові структури. Це властиво для опису техніки та тактики сухопутних сил: *char d'assaut* – танк (букв. «бойовий віз», «бойова колісниця»), *centre de gravité* – центр ваги (стратегічний центр керування), *porte-avions* – авіаносець (той, що «несе» літаки), *porte-aéronefs* – авіаносець меншої потужності (той, що «несе» гелікоптери, літаки), *concept d'opérations* – концепція операцій (план маневру для наземних сил), *sous-marin nucléaire lanceur d'engins* (*SNLE*) – атомний

підводний човен, ракетноносець, *hélicoptère de reconnaissance* – розвідувальний гелікоптер, *garde nationale* – національна гвардія, *missile balistique intercontinental* – міжконтинентальна балістична ракета. Через аналітичність французької мови такі структури перетворюються на багатослівні відповідники в українській мові. Характерною рисою є використання пояснювальних атрибутів (*de combat, de reconnaissance, de transport*), що підкреслюють функціональність. Український переклад у таких випадках вимагає адаптації: *porte-avions* перекладається не як «той, що носить літаки», а як авіаносець з довгою злітною смугою; *porte-aéronefs* перекладається не як «той, що носить гвинтокрили», а як військове судно з короткою злітною смугою призначене для посадки і зльоту гвинтокрилів чи літаків з вертикальним зльотом або з короткою злітною смугою. На думку Л. Симоненка, «терміни-словосполучення є одним з основних засобів термінологічної номінації, оскільки в них відображається вся комплексно-структурна складність відповідної наукової сфери» (Симоненко 2006);

3) деривація (утворення за допомогою афіксів). При відображенні процесу чи статусу використовуються суфікси для утворення іменників від дієслів чи прикметників: *combattant* (від «*combattre*») – боєць, *camouflage* (від «*camoufler*») – маскування, *lieutenant* (складання «*lieu*» + «*tenant*» – «той, хто тримає місце») – лейтенант, *cyberdéfense*: (від «*défense*»+ «*cyber*») – кіберзахист, *gendarme* (складання «*gens*»+«*arme*») – люди зброї, *jandarm*, *autodirecteur* (від префікса «*auto*» + «*directeur*») – самонавідний прилад. У сухопутних військах це стосується термінів для персоналу та їх дій, як – *pilot* (від «*piloter*») – пілот. Цей процес є досить розповсюдженим для позначення інноваційних технологій у сухопутних військах;

4) запозичення (здебільшого з англійської): через НАТО та глобалізацію багато термінів адаптуються з англійської без значних змін, особливо для новітньої техніки: *drone* – дрон (без змін, для розвідки наземних сил), *base* – база (від англ. «*base*»), *Stealth*– Стелс (від англійської назви – *Stealth* без змін, літак, зниженої видимості), *smart bomb* – керована високоточна авіабомба (від англійської назви без змін). Такі запозичення чітко регулюються Комісією з термінології (*Commission générale de terminologie et de néologie*), яка публікує щорічні звіти та словники, акцентуючи на ясності, відповідності французькій морфології та гармонізації з франкофонними партнерами, такими як Канада чи Швейцарія.

Військовий перекладач займає проміжну позицію між технічним перекладачем і літературним перекладачем, а подекуди й термінологом. Насправді, військовий переклад – принаймні у тій формі, у якій його практикують, – належить до технічного перекладу, але водночас має розгорнуту письмову форму, що вимагає ретельного опрацювання тексту. Це складне завдання, яке потребує повної зосередженості та високого рівня загальної ерудиції фахівця.

Перекладач повинен уміти швидко знаходити потрібну інформацію, орієнтуючись у великій кількості джерел. Тому необхідно постійно вдосконалюватися – як у сфері використання сучасних комп'ютерних інструментів (інформаційний пошук, системи допомоги перекладачам), так і в мовному аспекті, адже мова постійно розвивається. Технології та військові науки розвиваються з такою швидкістю, що перекладач постійно зустрічається з невідомим. Крім того, перекладач зобов'язаний багато читати та стежити за військовими новинами, аби бути в курсі поточної термінології та концептуальних змін.

Отже, щоб стати фаховим військовим перекладачем, недостатньо лише володіти високим рівнем мовної компетентності. На нашу думку, перекладач у цій галузі повинен спеціалізуватися у кількох конкретних напрямках і набувати досвіду безпосередньо в процесі роботи. Крім того, щоб швидко знаходити інформацію, перекладачеві потрібно співпрацювати з фахівцями суміжних військових галузей, до яких можна звернутися в разі сумнівів та скористатися їх технічною документацією. Необхідно ретельно перевіряти інформацію, щоб уникнути помилок, – ця діяльність часто нагадує роботу слідчого поліцейського (*Revue Recherche et pratiques pédagogiques en langues*). Такий контакт є надзвичайно цінним для пошуку лексичних еквівалентів або відповідників неологізмів, що з'являються майже щоденно у військовій термінології, а також для точнішого розуміння структури військових систем інших країн.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що французька військова термінологія є складною, багаторівневою системою, яка поєднує історичні, структурні, семантичні та когнітивні чинники. Її розвиток зумовлений латинською спадщиною, активними процесами міжмовного запозичення (передусім з англійської мови), а також внутрішніми словотвірними механізмами французької мови – деривацією, композицією, аббревіацією та семантичним розширенням значень. Для франкомовного військового дискурсу характерна наявність аналітичних структур типу *nom + complément* (іменник з

означенням), високого рівня термінологічної стандартизації, що забезпечує точність і лаконічність комунікації у військовому середовищі.

Дослідження виявило, кілька ключових груп труднощів при перекладі французьких військових термінів:

- структурні труднощі – спричинені відмінністю граматичних систем (аналітичний тип французької проти синтетичного характеру української), що потребує адаптації моделей словосполучень та реконструкції морфологічних відношень;
- семантичні труднощі – зумовлені багатозначністю, метафоричністю та контекстуальною варіативністю військових термінів, а також відсутністю сталих українських відповідників;
- когнітивно-культурні труднощі – зумовлені різним концептуальним сприйняттям війни, військової дії та професійних реалій у французькому та українському суспільствах, що вимагає від перекладача глибокого розуміння прагматичних та емоційних відтінків тексту.

Особливу увагу заслуговують метафоричні моделі французької військової мови (*La guerre comme la médecine, la nature, la lumière, la protection, un être vivant*), які відображають когнітивну концептуалізацію війни у французькому ментальному просторі. Українська мова здатна адекватно передати більшість таких моделей завдяки спільним образно-символічним парадигмам, проте окремі культурно марковані поняття потребують застосування описового перекладу або коментування. Переклад французьких військових термінів українською мовою детермінований інтеграцією трьох підходів – лінгвістичного, когнітивного й перекладознавчого. Важливо не лише встановити структурно-семантичні відповідники, а й ураховувати соціокультурний та комунікативний контекст функціонування терміна. Це особливо важливо у сфері військової дипломатії, міжнародного права та безпекової комунікації, де неточність перекладу може мати практичні наслідки. Подальші дослідження мають бути спрямовані на систематизацію лексики за родами військ, виявлення динаміки неологізмів і розробку рекомендацій щодо уніфікації перекладу військових термінів у франко-українському контексті.

Література:

1. Балабін, В. В. (2020). *Теоретичні засади військового перекладу* (Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису).
https://scc.knu.ua/upload/iblock/3c7/dis_Balabin%20V.V..pdf

2. Д'яков, А. С., Кияк, Т. Р., & Куделько, З. Б. (2000). *Основи термінотворення: Семантичні і соціолінгвістичні аспекти*. Київ: ВД КМ «Академія».
3. Симоненко, Л. О. (2006). *Біологічна термінологія: формування та функціонування: навч. посіб. для студ. природн. ф-тів*. Умань: РВЦ «Софія».
4. Paveau, M.-A. (1996). Le langage des militaires. Éléments pour une ethnolinguistique de l'armée de terre française. *L'Information Grammaticale*, 96, 53–55.
<https://doi.org/10.3406/igram.1996.3011>
5. Persée – UAR 3602 École Normale Supérieure de Lyon. (n.d.). *Bibliothèque numérique scientifique et ouverte*. <https://shs.cairn.info/revue-langage-et-societe-2000-4-page-9?lang=fr>
6. *Revue Recherche et pratiques pédagogiques en langues – Ex-Cahiers de l'APLIUT*. (n.d.). Association des Professeurs de Langues des Instituts Universitaires de Technologie. OpenEdition Journals. <https://journals.openedition.org/apliut/8308>
7. La Commission de terminologie et de néologie tente de trouver une alternative aux anglicismes. (n.d.). *Tradonline Blog*. <https://www.tradonline.fr/blog/la-commission-de-terminologie-et-de-neologie-tente-de-trouver-une-alternative-aux-anglicismes/>
8. *Revue Recherche et pratiques pédagogiques en langues – Ex-Cahiers de l'APLIUT*. (n.d.). Association des Professeurs de Langues des Instituts Universitaires de Technologie. OpenEdition Journals. <https://journals.openedition.org/res/5889>

References:

1. Balabin, V. V. (2020). *Teoretychni zasady viiskovoho perekladu (Kvalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu) (Theoretical foundations of military translation (Qualification scientific work, manuscript))*.
https://scc.knu.ua/upload/iblock/3c7/dis_Balabin%20V.V..pdf
2. Diakov, A. S., Kyiak, T. R., & Kudelko, Z. B. (2000). *Osnovy terminotvorennia: Semantychni i sotsiolinhvistychni aspekty. (Fundamentals of term formation: Semantic and sociolinguistic aspects)*. Kyiv: VD KM “Akademiiia”.
3. Symonenko, L. O. (2006). *Biologichna terminolohiia: formuvannia ta funktsionuvannia: navchalnyi posibnyk dlia studentiv pryrodnychkh fakultetiv. (Biological terminology: Formation and functioning: A textbook for students of natural sciences)*. Uman: RVC “Sofia”.
4. Paveau, M.-A. (1996). Le langage des militaires. Éléments pour une ethnolinguistique de l'armée de terre française. *L'Information Grammaticale*, 96, 53–55.
<https://doi.org/10.3406/igram.1996.3011>
5. Persée – UAR 3602 École Normale Supérieure de Lyon. (n.d.). *Bibliothèque numérique scientifique et ouverte*. <https://shs.cairn.info/revue-langage-et-societe-2000-4-page-9?lang=fr>
6. *Revue Recherche et pratiques pédagogiques en langues – Ex-Cahiers de l'APLIUT*. (n.d.). Association des Professeurs de Langues des Instituts Universitaires de Technologie. OpenEdition Journals. <https://journals.openedition.org/apliut/8308>
7. La Commission de terminologie et de néologie tente de trouver une alternative aux anglicismes. (n.d.). *Tradonline Blog*. <https://www.tradonline.fr/blog/la-commission-de-terminologie-et-de-neologie-tente-de-trouver-une-alternative-aux-anglicismes/>
1. *Revue Recherche et pratiques pédagogiques en langues – Ex-Cahiers de l'APLIUT*. (n.d.). Association des Professeurs de Langues des Instituts Universitaires de Technologie. OpenEdition Journals. <https://journals.openedition.org/res/5889>